

Informacje dodatkowe na temat działań Ministerstwa Klimatu i Środowiska w zakresie wspierania retencji w miastach

Zgodnie z art. 183 ustawy Prawo wodne przeciwdziałanie skutkom suszy jest zadaniem organów administracji rządowej i samorządowej oraz Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Jest ono realizowane również przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska za pomocą różnych narzędzi. Podejmujemy własne inicjatywy o charakterze strategicznym, analitycznym i legislacyjnym, ale też współdziałamy z innymi resortami i samorządami. Ponadto zajmujemy się funduszami, dlatego wspieramy finansowo konkretne inwestycje i rozwiązania, które zmniejszają lub niwelują negatywny wpływ zmian klimatu, a także poprawiają bezpieczeństwo mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych. W szczególności dotyczy to problemów suszy i podtopień.

Działania strategiczne

Strategia adaptacyjna

Podstawą polityki adaptacyjnej jest „Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA)”. W tym dokumencie wskazaliśmy priorytetowe kierunki działań adaptacyjnych, które należało podjąć w najbardziej wrażliwych na zmiany klimatu sektorach i obszarach, w tym w sektorze gospodarki wodnej.

Pozyskaliśmy wsparcie z Instrumentu Wsparcia Technicznego Komisji Europejskiej w ramach naboru TSI 2 (2022) na realizację projektu pn. „Wzmocnienie koordynacji polityki adaptacji do zmian klimatu między władzami lokalnymi, regionalnymi i krajowymi”.

W ramach tego procesu przeprowadziliśmy weryfikację SPA i sposobu jego wdrażania.

W ten sposób powstały rekomendacje odnoszące się do treści oraz zasad pracy nad nowymi rozwiązaniami.

Wykorzystamy je podczas tworzenia nowej Krajowej Strategii Adaptacji (KSA) oraz Planu Działan Adaptacyjnych (PDA).

Nawiązaliśmy też współpracę z Instytutem Ochrony Środowiska – Państwowym Instytutem Badawczym (IOŚ-PIB), który przygotowuje m.in. analizy zjawisk ekstremalnych i ich skutków, ryzyka klimatycznego w ujęciu regionalnym i sektorowym, trendów klimatycznych, nowe scenariusze zmian klimatu, a także rekomendacje w zakresie adaptacji do zmian klimatu dla wybranych sektorów i ocenę jej kosztów (projekt Klimada 3.0).

Polityka ekologiczna państwa 2030

Opracowaliśmy dokument pn. „Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej”, który został przyjęty 2019 r. Założyliśmy w nim, że działania adaptacyjne będą polegały m.in. na opracowaniu i wdrożeniu dokumentów strategicznych lub planistycznych w zakresie gospodarowania wodami, wsparciu opracowania i wdrażania planów adaptacji do zmian klimatu dla obszarów zurbanizowanych, budowie niezbędnej infrastruktury przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji, renaturyzacji rzek i ich dolin, renaturyzacji mokradł oraz na rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury na terenach zurbanizowanych.

Współpraca z samorządami, resortami, NGO’sami i ekspertami

Koniec z betonem w centrach miast

W 2021 r. zostaliśmy liderem międzyresortowej inicjatywy „Koniec z betonem w centrach miast”, mającej na celu ograniczenie tzw. „betonozy” i zjawiska miejskiej wyspy ciepła, zwiększenie poziomu mikro i małej

retencji oraz rozwój zieleni w miastach, a także tworzenie rozwiązań finansowych i prawnych wspierających realizację tych celów.

W ramach inicjatywy przygotowano ankietę dla miast dotyczącą odbetonowania i zazieleniania przestrzeni miejskich, zrealizowano cykl spotkań warsztatowych w formule online oraz webinaria z ekspertami i praktykami, nawiązano współpracę z Młodzieżową Radą Klimatyczną.

Partnerstwo: Środowisko dla Rozwoju

W ramach Programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027 realizujemy projekt pn. „Partnerstwo: Środowisko dla Rozwoju”. W jego zakresie funkcjonuje grupa, której członkowie identyfikują potrzeby i wyzwania w zakresie adaptacji do zmian klimatu, a także proponują dla nich remedium. Ze względu na bogate efekty dotychczasowej aktywności podzieliśmy ją na dwie podgrupy, w tym „niebieską”, której przedmiotem zainteresowania jest retencja w miastach oraz „zieloną”, której prace będą skoncentrowane na ochronie zieleni w miastach, szczególnie drzew i krzewów.

Podgrupa „niebieska” będzie realizowała zadanie pn. „Analiza barier w rozwoju systemu rozproszonej retencji”, zawarte w Planie Implementacji Krajowej Polityki Miejskiej 2030.

W ten sposób chcemy rozpoznać obszary ewentualnej interwencji legislacyjnej, o co wnioską też eksperci zewnętrzni.

Podgrupa „zielona” będzie wspierała proces nowelizacji ustawy o ochronie przyrody w celu ograniczenia usuwania drzew i krzewów, opisany poniżej. Ponadto prace tego zespołu będą związane z analizą metodyki szacowania usług ekosystemowych oraz możliwości włączenia jej do polskiego porządku prawnego.

Projekt MPA44

W latach 2017-2019 wspólnie z największymi miastami w Polsce zrealizowaliśmy projekt pn. „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Dla 44 miast przygotowane zostały dokumenty zawierające diagnozę zagrożeń klimatycznych i sektorów, które są najbardziej wrażliwe na czynniki klimatyczne. Każdy z samorządów wskazał gospodarkę wodną jako sektor najbardziej podatny na zagrożenia tego typu.

Jednym z zaproponowanych przez miasta podstawowych działań adaptacyjnych była budowa zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi, w tym poprzez rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury.

Kontynuacją tych doświadczeń jest ministerialny projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (UC33). Informacje na jego temat zawarliśmy w kolejnej części odpowiedzi.

Projekt Miasto z Klimatem

W latach 2020-2024 zrealizowaliśmy projekt pn. „Miasto z klimatem”, którego celem była poprawa jakości życia mieszkańców oraz wsparcia miast w zintegrowanej transformacji klimatycznej i energetycznej.

- a) W 2021 r. przeprowadziliśmy analizę działań podejmowanych przez miasta, służącą zmierzeniu efektów wdrażania polityki klimatyczno-środowiskowej. Samorządy, które wykazały największe zaangażowanie, zostały objęte specjalistycznym doradztwem świadczonym przez ekspertów z instytutów podległych Ministerstwu. Wsparcie polegało na opracowaniu dla wybranych gmin Map Drogowych Transformacji Miast w Kierunku Neutralności i Odporności Klimatycznej oraz dostarczeniu szeregu dodatkowych konsultacji i narzędzi w 5 obszarach: jakość powietrza, zieleni miejska, transport zeroemisyjny, transformacja energetyczna oraz retencja miejska.
- b) W latach 2020-2023 organizowaliśmy konkurs pt. „Miasto z Klimatem – Najlepszy zrealizowany projekt”, skierowany do samorządów, które wdrożyły inwestycje mające pozytywny wpływ na środowisko oraz życie mieszkańców. Podstawowym kryterium oceny zgłoszonych inicjatyw były uzyskane efekty ekologiczne oraz społeczne. Każdego roku w konkursie gminy mogły zgłosić przedsięwzięcia związane z retencją.

- c) Zrealizowaliśmy dwie edycje ogólnopolskiego konkursu pt. „Szkoła z Klimatem”, skierowanego do miejskich szkół podstawowych. Zadanie konkursowe polegało na opracowaniu planu adaptacji do zmian klimatu dla placówki i ewentualnie dla jej najbliższej okolicy. Nagrodą dla zwycięzcy była kwota 100 tys. zł, którą można było przeznaczyć na wdrożenie ekologicznego pomysłu uczniów,
- d) W 2020 r. przeprowadziliśmy serię warsztatów miejskich, których celem było wypracowanie rozwiązań zwiększających komfort życia mieszkańców miast w warunkach zmieniającego się klimatu. W efekcie powstała wspólna wizja miasta przyjaznego i neutralnego klimatycznie, a także propozycje narzędzi wspierających transformację. Do udziału w warsztatach miejskich zgłosiło się ponad 300 przedstawicieli samorządów, think-tank-ów, organizacji społecznych oraz obywatelskich, biznesu, ekspertów, naukowców, architektów i urbanistów. Część z zaproponowanych idei została uwzględniona w ministerialnym projekcie ustawy o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (UC33).

Działania legislacyjne

Zmiana ustawy Prawo ochrony środowiska

W celu wzmocnienia klimatycznego wymiaru polityki miejskiej oraz odpowiedniej koordynacji działań adaptacyjnych na poziomie miast przygotowaliśmy projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (UC33). Zawarliśmy w nim m.in.:

- a) zobowiązanie miast wielkości równej oraz powyżej 20 tys. mieszkańców do opracowania miejskich planów adaptacji do zmian klimatu oraz monitorowania ich wdrażania;
- b) zestandaryzowane wytyczne w zakresie tworzenia takich planów, w tym również koncepcji zazieleniania miasta i koncepcji zagospodarowania wód opadowych i roztopowych na terenie miasta;
- c) wskazanie zasad działania organów samorządowych przy zakładaniu i utrzymywaniu terenów zieleni.

Zmiana ustawy o ochronie przyrody

M.in. w celu zachowania potencjału retencyjnego istniejących terenów zieleni, pracujemy nad zwiększeniem ich ochrony. Przy Ministrze Klimatu i Środowiska utworzony został Zespół do spraw zapewnienia ochrony drzew i krzewów, który do końca 2024 r. opracuje założenia aktów prawnych w tym zakresie, w tym rozporządzenia wykonawczego do art. 87a ust. 7 ustawy o ochronie przyrody.

W skład tego zespołu oprócz pracowników Ministerstwa i administracji centralnej wchodzi przedstawiciele organizacji społecznych, uczelni i miast.

Działania edukacyjne

Poradnik dla inwestorów - climate proofing

Dla Ministerstwa opracowany został przez Inicjatywę JASPERS *Poradnik weryfikacji inwestycji pod względem wpływu na klimat i adaptacji do zmian klimatu w okresie programowania UE 2021-2027* ([link](#)). Projekty otrzymujące wsparcie z funduszy UE powinny zostać poddane weryfikacji pod tym względem. Dzięki temu można ustalić ich zgodność z celami w zakresie łagodzenia zmian klimatu oraz dostosowania do nich.

Podręcznik dla miast - MPA

We współpracy z Ministerstwem Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy stworzył opracowanie pt. „Podręcznik adaptacji dla miast. Wytyczne do przygotowania Miejskiego Planu Adaptacji do zmian klimatu”. Przedstawił w nim metodykę sporządzania takich dokumentów ([link](#)). Instytut przeprowadził

również cykl szkoleń
w zakresie przygotowywania planów adaptacji.

Podręcznik dla miast – wskaźniki przyrodniczo-klimatyczne

Na zlecenie i we współpracy z Ministerstwem zrealizowano badanie dotyczące wskaźników przyrodniczo-klimatycznych. Jego efektem jest elektroniczne opracowanie pt. „Przyrodniczo-klimatyczne wskaźniki zrównoważonego rozwoju miast. Przewodnik dla miast” ([link](#)). Zawiera on szczegółową instrukcję postępowania przy obliczaniu ich wartości oraz wizualizowaniu efektów analiz.